

פרשת שמות

והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל (ג, ב)

היתר אמירת פסוקים לרפואה ופרנסה

פלפול בפרשה בנושא היתר קריאת פסוקים מיוחדים לרפואה ופרנסה

הגמרא במסכת שבת סז. אדם שחולה בחום וצמרמורות מומלץ לו לקחת את עץ הסנה ולחרוץ בו עם סכין ברזל במשך שלושה ימים ובכל יום לקרוא פסוקים מפרשת הסנה רואים מהגמרא כי מומלץ להתרפא בדברי תורה כי חלק מתהליך הריפוי הוא לקרוא פסוקים מפרשת הסנה

קושיית הראשונים שהרי אסור להתרפא בדברי תורה מקשים התוס' המאירי והריטב"א במסכת שבועות טו: שהרי רבי יהושע בן לוי פוסק שאסור להתרפא בדברי תורה וא"כ כיצד אומרת הגמרא במסכת שבת סז. שאפשר לקרוא את פסוקי פרשת הסנה כדי להתרפא ומסביר המהרש"א בסנהדרין קא. שסיבת האיסור להתרפא בדברי תורה היא שיש הבדל בין תרופה רגילה לבין רפואה בדברי תורה שתרופה רגילה מסייעת רק אחרי שהאדם נחלה אבל דברי התורה מגנים על האדם עוד כשהוא בריא שלא יחלה. הרמב"ם בפרק יא' מהלכות עבודה זרה הלכה יב' מבאר כי האיסור להתרפא בדברי תורה נעוץ בשוני המהותי ביניהם שדברי התורה מרפאים את הנפש אך שאר הרפואות יכולות לסייע רק בריפוי הגוף

מהגמרא עירובין נד. רואים שכן מותר להתרפא בדברי תורה ריב"ל עצמו במסכת עירובין נד. אומר שהחש בראשו יעסוק בתורה ואף החש בכל גופו יעסוק בתורה מפני שכתוב ולכל בשרו מרפא וא"כ ריב"ל לכאורה סותר את עצמו מהגמרא שבועות טו: ששם פוסק שאסור להירפא בדברי תורה ובעירובין נד. כותב במפורש שמומלץ להירפא בדברי תורה וא"כ גם קושיית הראשונים על הגמרא במסכת שבת סז. לא מובנת מפני שכן מותר להירפא בדברי תורה.

גם מקריאת שמע שעל המיטה רואים שריב"ל מתיר להתרפא בדברי תורה הגמרא במסכת ברכות ד: מביאה בשם ריב"ל שצריך לקרוא קריאת שמע על המיטה למרות שהאדם כבר קרא קריאת שמע של ערבית בבית הכנסת ומוסיפה הגמרא שגם תלמיד חכם שהולך לישון מתוך דברי תורה צריך לומר לפחות פסוק אחד של רחמים וממשיכה שם הגמרא לומר שכל הקורא קריאת שמע על המיטה כאילו אוחז חרב של שתי פיות בידיו ואף המזיקים בדילים ממנו וא"כ רואים שמטרת קריאת הפסוקים היא כדי להינצל מפני המזיקים וא"כ משמע שמותר להשתמש בדברי תורה.

קושיית המעדני יום טוב על קריאת שמע שעל המיטה שהרי הגמרא בשבועות טו: אומרת שאסור להתרפא בדברי תורה וא"כ מדוע אומרים פסוקי הגנה בקריאת שמע המעדני יום טוב בברכות באות י' מבאר כי קריאת שמע מתחלקת לשני חלקים החלק הראשון הוא פסוקי שמע ישראל ואהבת והחלק השני הוא פסוקי הגנה ורחמים ואומר המעדני יום טוב שצריך להקשות את קושיית הגמרא במסכת שבועות טו: שאסור להתרפא בדברי תורה על דין הגמרא בברכות ד: האומרת כי יש מצווה לקרוא קריאת שמע על המיטה כדי להינצל ממזיקים ומוסיף המעדני יום טוב שעיקר הקושיא היא על החלק השני של קריאת שמע מפני שעל החלק הראשון שהוא פסוקי שמע ישראל ואהבת אפשר לומר ששם לא ניכר שהאדם קורא לשם רפואה או השתמשות אישית כי ייתכן וקורא לשם חובת קריאת שמע או שהפסוקים הללו שגורים על לשונו אבל על החלק השני של קריאת שמע שעל המיטה קשה כיצד אדם עושה שימוש אישי בדברי תורה.

פרשת שמות

מהגמרא שבועות טו: עולה כי מותר להגן באמצעות דברי תורה הגמרא שבועות טו: מספרת שבעת בניית עיר הקודש ירושלים אמרו את פרק יושב בסתר עליון כדי לסלק את המזיקים שהיו שם ומבאר המהרש"א שבמקום שאין קדושה המזיקים נמצאים ולכן היו צריכם לסלק את המזיקים לפני בניית עיר הקודש ורק אז לבנות את ירושלים בקדושתה וממשיכה הגמרא שריב"ל היה קורא את הפסוקים שהיו אומרים בבניין ירושלים לפני השינה ומקשה הגמרא והרי ריב"ל עצמו סובר שאסור להתרפא בדברי תורה ומתמצת הגמרא להגן שאני ז"א שכל מה שריב"ל אסר להתרפא בד"ת זה דווקא כאשר יש לאדם מכה אך אדם בריא שרק רוצה הגנה יכול הוא לעשות שימוש בדברי התורה.

הסבר החינוך הרמב"ם והפרישה שמותר להתרפא בד"ת בדרך של זכות קריאת הפסוקים וזכות האמונה בקב"ה

החינוך במצווה תקיב' מקשה שלכאורה קריאת שמע שעל המיטה צריכה להיות אסורה מדין חובר חבר כי כמו שאסור ללחוש על הנחש שלא יכיש וכמו שאסור ללחוש על המכה שלא תכאב מדין איסור חובר חבר כך אסור לכאורה ללחוש את פסוקי קריאת שמע כדי לגן מהמזיקים ומתרץ החינוך שיש הבדל בין חובר חבר לקריאת שמע שעל המיטה בחובר חבר האדם עושה שימוש בפסוק עצמו ומעוניין שהפסוק עצמו יגן אבל בקריאת שמע הפסוקים רק גורמים לאדם להתחזק בביטחון בקב"ה כי כשהאדם קורא פסוקים העוסקים בשמירת הקב"ה על בראיו עי"ז האדם מתעלה ומתחזק בביטחון וזה מה שמגן עליו. הרמב"ם בפרק יא' מהלכות עבודה זרה הלכה יב' מבאר שהיתר קריאת הפסוקים הוא כוונת האדם לזכות בהגנה ושמירה מאת הקב"ה בזכות מצוות תלמוד תורה שיש בקריאת התהילים. הפרישה ביו"ד סי' קעט' כותב כי יש היתר לקרוא פסוקים לשם הגנה רפואה והצלחה רק צריך שהאדם יתחזק באמונתו ובקב"ה ויכוין כי זכות מצוות הקריאה היא שמגינת ולא הפסוקים עצמם.

הראשונים מתרצים את הקושיא ממסכת שבת סז. ומחדשים שמותר לקרוא פסוקים לשם הגנה ורפואה או בזמן הסכנה או בדרך של תפילה ובקשה

תוס' מתרצים את הקושיא מדברי ריב"ל במסכת שבועות טו: שאסור להתרפא בדברי תורה לדברי הגמרא במסכת שבת סז. שמותר לומר את פסוקי פרשת הסנה ומסבירם שבפסוקי פרשת הסנה ההיתר הוא כי האדם היה חולה ומסוכן ובשעת הסכנה אין את האיסור להתרפא בדברי תורה. המאירי מתרץ שבפרשת הסנה הגמרא מתירה לומר את הפסוקים מפני שהפסוקים נאמרים דרך תפילה ובקשה ופסוקי הסנה היו רק כמשל לתפילת האדם שדרכם האדם ביקש מאת ה' שכמו שהסנה איננו אוכל וכשם שהסנה רמז למשה כי ישראל לא יכלו מצרות שיעבוד מצרים כך אני המתפלל מבקש להתרפא ממחלתי ולא ח"ו להיכלות.

למסקנה: ארבעה היתרים לומר פסוקי תורה לצורך אישי
א. בזמן הסכנה (תוס' שבועות טו:)

ב. בצורת תפילה ובקשה כאשר הפסוקים משמשים כמשל לבקשה (מאירי שבועות טו:)

ג. כאשר האדם מכוון לזכות לימוד התורה העולה מקריאת הפסוקים (רמב"ם פי"א ע"ז הלי"ב)

ד. כאשר ע"י קריאת הפסוקים האדם מתחזק באמונה ובטחון בקב"ה (חינוך מצווה תקיב')

קיימות שיטות ראשונים נוספות האוסרות באופנים מסוימים קריאת פסוקים ותהילים.

הנכתב בא לעורר את לב המעיין ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה. ן

מקור: משיעורו של הרב יהודה שטרן

פרשת שמות